

E-POST

Send ditt innlegg til
debatt@vg.no

SKRIV

Send ditt innlegg til
VG, Akersgaten 55
1185 Sentrum, 0107 Oslo

SMS

Send ditt innlegg med
kodeord «sidet» og
din mening til: 2200● Navn og adresse må oppgis på
innsendte innlegg, også når navnet
ikke skal i avisen.● Innlegg med angrep på privat-
personer må signeres med fullt
navn.● Vi forbeholder oss rett til å kutte i
manuskriptene, og innsendte
manuskripter blir ikke returnert.

uds navn

SORG: Besteforeldres sorg i etterkant av terrorangrepene må ikke glemmes, bagatelliseres eller gjøres usynlig, skriver psykolog Jorunn Glitterberg.

Foto: MARKUS AARSTAD.

Den doble sorgen

Jeg er redd for at vi er i ferd med å glemme en viktig gruppe sørgende: Besteforeldre.

Den 22. juli var en grusom dag for oss alle i Norge. Siden den dagen har vi i mediene lest om hvordan Norge stiller opp. Hvordan vi identifiserer oss som med et nytt «vi». Støtteerklæringer til de overlevende og til ofrenes søsken og foreldre er mange, hjertelige og rørende. Politikere støtter kollegaer på tvers av partigrænser. Det er dannet støttegruppe på Facebook for familien til Anders B. Breivik. Det er laget en egen kondolanseseprotokoll for barn og ungdom, for at vi skal sikre oss at også deres uttrykk blir synlig. Alle disse gode initiativene gir oss håp om at vi skal reise oss som nasjon, og at det tross alt skal gå bra med de som har opplevd å miste noen de var så inderlig glad i. Men når vi samler oss om å støtte de som er mest berørt, er det viktig at vi inkluderer alle som faktisk lider. Jeg er redd for at vi er i ferd med å glemme en viktig gruppe sørgende. Besteforeldre.

TERROR

Jorunn E. Glitterberg,
Sorgsenteret/
Senter for
Krisepsykologi

alle å lette våre barns smerte, men denne smerten kan ikke besteforeldrene klappe, plastre eller blåse bort. Denne følelsen av hjelpeløshet beskriver mange besteforeldre som det verste de har opplevd.

Besteforeldre forteller at de må sette sin egen sorg på vent fordi de er nødt til å stille opp for barna som er paralyisert av sorg. De tar seg av andre gjenlevende barnebarn, ordner praktiske ting knyttet til begravelse, eller sikrer at foreldrene til den døde får i seg mat

hver dag. Sine egne tårer og fortvilelse må vente.

Det er forsket relativt lite på besteforeldres sorg, men vi vet at besteforeldre trenger et nettverk deres stiller opp. De ønsker at venner skal skjønne at denne sorgen går ikke over. Det vil ta lang tid, men på sikt vil de klare å leve med den. I mellomtiden trenger de at venner stiller opp med praktisk hjelp, kommer med blomster og en varm klem, tar initiativ til å gjøre hyggelige ting sammen, tåler å høre om barnebarnet som døde gjentatte ganger uten å bli lei, og at vennene bryr seg over tid.

Sorgbearbeiding

På Sorgsenteret ved Senter for Krisepsykologi i Bergen har vi hatt en sorggruppe for besteforeldre, og skal starte en til i høst. Vår erfaring er at dette er en gruppe sørgende som også kan nytte godt av at det mer offisielle støtteapparatet fanger de opp og tilbyr hjelp. Vi vil derfor oppfordre landets kriseteam og andre involverte i sorgbearbeidingen etter den 22. juli til også å tenke på besteforeldre når tiltak planlegges.

Besteforeldres sorg må ikke glemmes, bagatelliseres eller gjøres usynlig. Disse besteforeldrene har vært med å bygge landet vi er så stolte av i dag, og de er i disse dager noen av de viktigste støttespillerne i jobben med å gjenreise de mest sønderknuste familiene. La oss også gi besteforeldre rom til å sørge, og vår anerkjennelse og støtte i deres smerte.

må vi ta fatt på disse spørsmålene.

For det første har denne tragedien lært oss at det som er felles er viktigere enn det som skiller oss. Vi har opplevd det i praksis gjennom å sørge sammen over de drepte, gjennom rosetog og gjennom et samhold som skaper håp og framtidstro. Dette betyr at vi helt praktisk handler i motsetning til terroristens forvrengte verdensbilde: Vi lever ikke i en kosmisk krig, vi lever alminnelige hverdagsliv der vi ønsker å ta vare på hverandre når det virkelig gjelder.

For det andre bør vi øve oss på å avstå fra religiøst motiverte nullsumspill om identitet. Det

betyr å innse at det ikke er en trussel mot min identitet som kristen at min venn eller nabo er muslim. For de religiøse organisasjonene betyr det å avstå fra aggressiv triumfalisme og hatefull tale på troens vegne.

For noen kan hatefull tale om andre troende lede dem mot tanken om at disse må «for-svinne». Dette kan føre til vold.

For det tredje må vi fortsette å snakke sammen, være uenige og diskutere. Når vi er klare for det etter det som nå har skjedd, vil det være behov for dialogisk debatt i tillegg til en mer samlende dialog. Å snakke sammen og å kritisere hverandre er en bærebjelke i demokratiet, men

også et avgjørende element i et konstruktivt menneskesyn. Å diskutere med de man er uenige med på en anstendig måte handler om å ta den andre og seg selv på alvor. Dette er det motsatte av fiendskap og hat.

Friksjon er ikke farlig

Å skape et samfunn som er integrert kan innebære både konflikt og friksjon. Det er ikke det som er farlig. Det avgjørende er at vi ikke skal akseptere ord eller holdninger med et budskap som innebærer å utrydde motstandere, eller retorikk som hevder at muslimer skal «for-svinne» fra Norge.

Derfor er det viktig med en bred og åpen meningsutveksling. Vi imøteser derfor den viktige debatten som nå er i gang, og det er bra at så mange engasjerer seg i den.

Det gir et bedre beslutningsgrunnlag når regjeringens forslag til oppfølging av evalueringen kommer til Stortinget.

innspill er nå til evaluering i departementet.

Det er blitt fremstilt som om det skal gjøres straffbart å benytte seg av surrogati fra andre land hvor dette er lovlig. Det er ikke riktig. Det som er viktig er at vi har ordninger som sikrer rettigheter og trygghet for surrogatbarn fra utlandet.

Ett av temaene som skal drøftes er surrogati og spørsmålet om det bør være straffbart å inngå avtaler om surrogati. Regjeringen har imidlertid ikke tatt stilling til dette spørsmålet ennå.

Medisinsk bruk av bioteknologi berører folks verdier og holdninger på en helt spesiell måte.